

Spis treści

	Str	Nb
Wykaz podręczników	19	-
Rozdział I: Starożytne podstawy myśli o państwie i prawie	21	1
§ 1. Uwagi wstępne	21	1
§ 2. Uwarunkowania greckiej filozofii polityki i prawa	22	4
§ 3. Ideologia demokracji ateńskiej	24	7
I. Brak doktryny demokracji	24	7
II. Zasady ideologii demokratycznej	24	8
1. Równość	24	
2. Wolność partycypacyjna	25	9
III. Antyteza demokracji – „despotcja wschodnia”	26	11
§ 4. Idealistyczna nauka Platona o państwie	26	12
I. Sylwetka Platona	26	12
II. Idealizm obiektywny	27	13
III. Podział ustrojów i ich ewolucja	27	16
IV. Państwo idealne	28	18
V. Państwo „drugiego rzędu”	30	22
§ 5. Utopijne wizje społeczne cyników	30	23
§ 6. Realizm Arystotelesowskiej nauki o państwie	31	26
I. Sylwetka myśliciela	31	26
II. Podstawy myśli o państwie i prawie	32	27
1. Podstawy filozoficzne	32	27
2. Empiryzm	32	28
3. Człowiek „zwierzęciem społecznym”	32	29
III. Typologia ustrojów państwowych	33	31
IV. Późniejsze nawiązania do myśli Arystotelesa o państwie	34	32
§ 7. Greckie początki teorii umowy społecznej	34	33
§ 8. Grecka filozofia stosunków międzynarodowych	35	36
I. Punkt widzenia państwa – miasta	35	36
II. Walka o hegemonię	36	37
§ 9. Podejście do prawa w myśli starożytnej Grecji	36	38
I. Dominacja prawa stanowionego	36	38
II. Początki idei prawa naturalnego	38	43
§ 10. Nauka Arystotelesa o sprawiedliwości	38	44
I. Sprawiedliwość i jej kategorie	38	44
II. Prawość, słuszność, prawo naturalne	39	47
§ 11. Hellenistyczny stoicyzm a myśl o państwie i prawie	40	48
I. Szkoły filozoficzne w okresie hellenistycznym	40	48

II. Podstawy filozofii stoickiej	41	50
1. Życie zgodne z naturą	41	50
2. Kosmopolityzm i udział w życiu politycznym	41	51
III. Późniejsze oddziaływanie stoicyzmu	41	52
§ 12. Hellenistyczna koncepcja stosunków międzynarodowych	42	53
§ 13. Rozwój terytorialny Rzymu a rzymska myśl o państwie i prawie	43	54
I. Ekspansja terytorialna – od państwa–miasta do imperium	43	55
II. Otwarcie na kulturę hellenistyczną	43	56
§ 14. Początki teorii ustroju mieszanego	44	56
§ 15. Stoicyzm adaptowany do potrzeb państwa – Ciceron	45	58
I. Sylwetka myśliciela	45	58
II. Państwo i prawo	46	59
III. Humanistyczny program wychowania	46	59
§ 16. Ideologia Imperii Romani	46	60
§ 17. Rzymska myśl prawna i prawnicza – zagadnienia ogólne	48	62
I. Szczególna rola prawa i prawników	48	62
II. Cechy rzymskiej klasycznej myśli prawniczej	48	64
1. Unikanie definicji	48	64
2. Zasady prawa	49	65
3. Wrażliwość na problemy aksjologiczne	49	66
III. Kategoria słuszności	50	68
IV. Nauka o źródłach prawa	50	69
§ 18. Prawo naturalne w jurysprudencji rzymskiej	51	70
Rozdział II: Między starożytnością a średniowieczem –		
– Myśl polityczna Ojców Kościoła	53	73
§ 19. Uwagi wstępne	53	73
§ 20. Kształtowanie się chrześcijańskiej myśli o państwie	54	75
I. Pierwsi chrześcijanie a państwo	54	76
II. Poglądy w Kościele uznanym przez państwo	55	77
§ 21. Św. Augustyna nauka o państwie	56	78
I. Sylwetka świętego	56	79
II. Państwo „z powodu grzechu”	56	81
III. Późniejsze losy idei augustiańskich	58	82
Rozdział III: Dorobek myśli politycznej i prawnej wieków średnich	59	84
§ 22. Uwagi wstępne	59	84
§ 23. Immanentny konserwatyzm myśli średniowiecza	60	84
I. Stabilizacja i hierarchia	60	84
II. Bezosobowość, zakony, uniwersytety	61	84
III. Scholastyka	61	84
IV. Stopniowa indywidualizacja myśli	62	85
§ 24. Religia w myśli średniowiecza	63	86
I. Nauka służebnicą teologii	63	86
II. Religia jako wyraz kontestacji	63	87
III. Dominacja religii	64	88

§ 25. Państwo a Kościół w myśli średniowiecza	65	90
I. „Bogu co Boskie, cesarzowi co cesarskie”	65	90
II. Monarcha najwyższym stróżem religii	65	91
III. Kościół jako zwierzchnik władzy świeckiej	66	93
1. Poglądy początkowe	66	93
2. Papalizm Grzegorza VII	66	94
3. Hierokratyzm Innocentego III	66	95
4. Skrajna doktryna Bonifacego VIII	67	96
§ 26. Średniowieczne koncepcje organizacji Kościoła	67	97
I. Papalizm	67	97
II. Schizma i koncyliaryzm	68	99
§ 27. Średniowieczne koncepcje stosunków międzynarodowych	69	100
I. Uniwersalizm cesarski	69	100
II. „Król cesarzem w swoim królestwie”	69	101
III. Republiki miejskie	70	101
§ 28. „Wojna sprawiedliwa” i początki myśli o „wiecznym pokoju”	71	101
I. Teorie „wojny sprawiedliwej”	71	101
1. Św. Augustyn	71	101
2. Św. Rajmund z Penaforty	71	103
3. Św. Tomasz z Akwinu	71	104
4. Pierwsi prawnicy – Stanisław ze Skarbimierza i Paweł Włodkowic	72	105
5. Użycie siły w celu nawrócenia	72	106
II. Początki myśli o „wiecznym pokoju”	73	108
§ 29. Solidaryzm średniowiecza	73	109
I. Organiczna teoria państwa	73	109
1. Podstawy	73	109
2. Jan z Salisbury	74	111
II. Nauka o państwie św. Tomasza z Akwinu	75	112
§ 30. Średniowieczna teoria reprezentacji	75	114
§ 31. Średniowieczna koncepcja rządów prawa	77	116
§ 32. Nauka i nauczanie prawa w średniowieczu – zagadnienia ogólne	78	121
I. Glosatorzy	78	121
II. Postglosatorzy	79	122
III. Doktrynalna recepcja prawa rzymskiego	79	124
IV. Szczególne cechy prawa angielskiego	80	125
V. Nauka prawa a teologia i filozofia	80	127
§ 33. Prawo naturalne w średniowieczu	81	128
I. Ujęcia prawa naturalnego w średniowieczu	81	128
II. Prawo naturalne według św. Tomasza z Akwinu	82	132
1. Terminologia	82	132
2. Hierarchia prawa	82	133
3. Prawo naturalne	83	136
§ 34. Ku myśli nowożytnej – Poglądy Marsyliusza z Padwy	84	136
I. Podstawy myśli Marsyliusza	84	136
II. Suwerenność ludu	84	136
III. Empiryzm	85	138
IV. Pozytywistyczna koncepcja prawa naturalnego	86	138

Rozdział IV: Kształtowanie się nowożytnej myśli politycznej i prawnej –

– Myśl Renesansu	87	138
§ 35. Uwagi wstępne	87	138
I. Ogólne cechy okresu	87	138
II. Renesans w dziejach myśli politycznej i prawnej	88	139
§ 36. Ideologia humanizmu	90	140
I. „Człowiek uniwersalny”	90	141
II. Odkrycie druku i upadek Bizancjum jako szczególne czynniki kształtowania się myśli Renesansu	91	141
III. Stoicyzm i pesymizm	91	142
§ 37. Renesansowa koncepcja państwa	92	143
I. Państwo narodowe	92	143
II. Suwerenność i racja stanu	92	145
III. Suweren a prawo – „rządy prawa”	93	146
§ 38. Realizm psychologiczny – Myśli o państwie Niccolò Machiavelliego	94	147
I. Sylwetka myśliciela	94	147
II. Makiawelizm	94	148
III. Historiografia nowego typu	95	150
IV. Książę w okresie przejściowym	96	152
V. Docelowa wizja republiki o ustroju mieszanym	97	152
§ 39. Komparatystyczny realizm Jeana Bodina	97	153
I. Sylwetka myśliciela	97	153
II. Czynniki wpływające na ustrój	98	154
III. Rzeczpospolita	98	155
1. Pojęcie	98	155
2. Metoda	99	156
3. Suwerenność	99	158
4. Forma	100	158
IV. Charakter poglądów Bodina	101	159
§ 40. Realizm doktrynalny – Teoria ustroju mieszanego	101	159
I. Realizm doktrynalny	101	159
II. Podstawy ustroju Anglii i Polski	102	159
III. Warianty ustroju mieszanego	102	160
IV. Myśl Wawrzyńca Goślickiego	103	162
1. Sylwetka	103	162
2. Dobry senator	103	163
3. Ustrój mieszany	104	163
4. Wpływ na myśl anglosaską	104	163
§ 41. Myśl polityczno-teologiczna Reformacji	104	164
I. Podstawy i postulaty	104	164
II. Marcin Luter	105	165
1. Zła natura człowieka	105	165
2. Państwo „sługą Bożego gniewu”	106	165
3. Kościół sługą państwa	106	166
III. Jan Kalwin	106	166
1. Doktryna predystynacji	106	166

2. Państwo sługą Boga	107	166
3. Ustrój kalwińskiej Genewy	107	167
IV. Hugonoci	108	168
V. Bracia Polscy	109	169
§ 42. Renesansowa myśl utopijna	109	171
§ 43. Europa poza chrześcijaństwem zachodnim – – Myśl polityczna w państwie moskiewskim w XVI wieku	110	174
§ 44. Renesansowe idee stosunków międzynarodowych	112	176
I. Realizm i pesymizm Machiavelliego	112	176
II. Stosunek do wojny – początki pacyfizmu	112	177
III. Kształtowanie podstaw prawa międzynarodowego	113	179
1. Prawo wojny	113	179
2. Prawo narodów	114	181
§ 45. Podejście do prawa w epoce Odrodzenia	115	182
I. Prawo naturalne	115	182
II. Postulaty i praktyka kodyfikacji	115	185
III. Postulat prostoty prawa	116	186
IV. Prawo rzymskie – prawo żywe i przedmiot badań historycznych	116	187
Rozdział V: Systemy myśli nowożytnej – Myśl polityczna i prawna od XVII do początków XIX wieku	117	189
§ 46. Uwagi wstępne	117	189
I. Cechy myśli nowożytnej	117	190
1. Epoka systemów	117	190
2. Racjonalizm	118	191
3. Empiria a dedukcja	118	193
4. Praktycyzm	118	195
5. Wiara w postęp	119	196
6. Prawo natury	119	199
7. Konstytucjonalizm	120	200
II. Periodyzacja z punktu widzenia historii instytucji	120	201
III. Periodyzacja dziejów myśli	121	202
1. Podstawa podziału	121	202
2. Rewolucja naukowa XVII wieku	121	203
3. Rewolucja przemysłowa	122	205
4. Dwa pojęcia Oświecenia	122	206
IV. Absolutyzm oświecony	124	209
§ 47. Pierwszy nowożytny system prawa natury – – Filozofia prawa Hugona Grocjusza	124	210
I. Definicja prawa natury	124	210
II. Zasady prawa natury	125	212
III. Suwerenność ludu i umowa społeczna	125	212
IV. Konstrukcja praw podmiotowych	126	213
§ 48. Szkoła prawa natury w XVII i XVIII wieku a kodyfikacja prawa i rozwój konstytucjonalizmu	126	214
I. Prawo natury przedmiotem nauczania	126	214
II. Prawo natury podstawą kodyfikacji	127	216

III. Narodziny teorii kodyfikacji	128	220
IV. Prawo natury podstawą konstytucjonalizmu	128	223
V. Kodyfikacja prawa a konstytucjonalizm	129	225
§ 49. Pierwszy nowożytny system umowy społecznej –		
– Nieograniczona suwerenność władzy u Tomasza Hobbesa	129	226
I. Sylwetka myśliciela	129	226
II. Zła natura człowieka	131	227
III. Stan natury	131	228
IV. Umowa społeczna ucieczką ze stanu natury	132	229
V. Skutki prawne umowy społecznej	132	230
VI. Znaczenie konstrukcji Hobbesa	133	231
§ 50. Umowa społeczna i liberalizm Johna Locke'a	134	231
I. Sylwetka myśliciela	134	231
II. Liberalizm	134	232
III. Stan natury	135	235
IV. Umowa społeczna realizacją prawa natury	136	237
1. Prymat jednostki	136	237
2. Odwoływalność umowy	136	237
V. Losy liberalnej koncepcji umowy społecznej	137	238
§ 51. Umowa społeczna i demokratyzm Jana Jakuba Rousseau	137	238
I. Sylwetka myśliciela	137	238
II. Dobry człowiek natury	138	238
III. Rozwój od stanu natury do stanu społecznego	138	238
1. Powody wyjścia ze stanu natury	138	238
2. Etapy rozwoju	139	238
IV. Umowa społeczna jako model urządzenia świata	140	240
1. Umowa realna i idealna	140	240
2. Rządy woli powszechnej	140	241
3. Niezbywalna suwerenność ludu	140	242
4. Wolność partycypacyjna	141	245
V. Oddziaływanie i oceny myśli Rousseau	141	246
§ 52. Liberalizm bez umowy społecznej –		
– Liberalizm arystokratyczny Monteskiusza	142	247
I. Sylwetka myśliciela	142	247
II. „Duch praw” i „duch umiarkowania”	143	248
III. Wolność i jej gwarancje	143	249
IV. Socjologizm	144	250
V. Liberalizm arystokratyczny a mieszczański	144	251
§ 53. Liberalizm bez umowy społecznej –		
– Liberalizm integralny Beniamina Constanta	145	251
I. Sylwetka myśliciela	145	252
II. Klasyczna teoria wolności	146	252
III. Antydemokratyzm	146	254
IV. Gwarancje wolności	147	256
§ 54. Zasada podziału władz jako gwarancja liberalizmu politycznego	147	257
I. Składnik nowożytnego konstytucjonalizmu	147	257
II. Podział władz według Johna Locke'a	148	258

III. Wkład Davida Hume'a	148	259
IV. Teoria Monteskiusza	149	261
1. Trzy władze	149	261
2. System hamulców i równowagi	149	261
V. Recepcja teorii Monteskiusza	150	262
VI. Teoria Beniamina Constanta	150	262
1. Pięć władz	150	262
2. Władza municypalna	151	263
3. Władza królewska	151	264
§ 55. Narodziny liberalizmu gospodarczego	152	266
I. Fizjokratyzm	153	266
II. Vincent de Gournay	154	269
III. Klasyczna szkoła ekonomii politycznej	154	271
§ 56. Ideologia absolutyzmu oświeconego i napoleońskiego autokratyzmu	156	274
I. Oblicza myśli Oświecenia	156	274
II. Absolutyzm oświecony	157	275
1. Charakter	157	275
2. Teoria „oświeconych” monarchów	157	275
3. Kameralistyka i policystyka	157	276
4. Wsparcie filozofów – Wolter	159	281
5. „Absolutyzm praworządny”	160	282
III. Napoleońska myśl polityczna	161	284
§ 57. Narodziny nowoczesnego konserwatyzmu –	162	284
– Myśl polityczna Edmunda Burke'a	162	284
I. Sylwetka myśliciela	162	285
II. Konserwatyzm organiczny i ewolucyjny	163	285
1. Przeciw „rewolucji doktryny i teoretycznego dogmatu”	163	285
2. Potrzeba partii politycznych	164	286
3. Przeciw postępowi	164	286
III. Kontynuatorzy myśli Burke'a	164	287
1. Joseph de Maistre	164	287
2. Konserwatyzm i nacjonalizm niemiecki	165	288
3. Konserwatyzm angielski	165	289
§ 58. Państwo a religia w myśli XVII i XVIII wieku	165	290
§ 59. Nowożytna nauka prawa rzymskiego – <i>usus modernus Pandectarum</i>	167	297
§ 60. Szkoła historyczna w prawoznawstwie	168	300
I. Historyzujące ujęcia prawa	168	300
II. Przedstawiciele szkoły	168	301
III. Konserwatyzm i romantyzm	169	306
IV. Różnice poglądów przedstawicieli szkoły	170	309
1. Romaniści i germaniści	170	309
2. Stosunek do heglizmu	170	310
3. „Prawo prawnicze”	170	311
V. Stosunek do kodyfikacji	171	312
VI. Oddziaływanie szkoły	171	313
§ 61. Utylitaryzm Jeremy'ego Bentham'a i początki nowoczesnego pozytywizmu prawniczego	172	314

I. Sylwetka Benthama	172	314
II. Podstawy filozoficzne – utilitaryzm	173	315
III. Utilitaryzm a ustawodawstwo	173	318
IV. Jurysprudencja analityczna Johna Austina	174	320
V. Wpływ Benthamu i Austina na kodyfikację anglosaskie	174	321
VI. Wpływ na pozytywizm kontynentalny	175	322
§ 62. Filozofia prawa Immanuela Kanta	175	323
I. Sylwetka filozofa	175	323
II. Idealizm transcendentálny	176	325
III. Imperatyw kategoryczny i praktyczny	176	326
IV. Prawo moralne i zewnętrzne	177	329
V. Oddziaływanie myśli Kanta	178	331
§ 63. Państwo i prawo w filozofii Hegla	178	332
I. Sylwetka filozofa	179	332
II. Podstawy filozoficzne	179	334
III. Państwo wcieleniem ducha światowego	180	336
IV. Prawo	181	337
V. Interpretacje i oceny myśli Hegla	181	338
§ 64. Nowożytnie koncepcje stosunków międzynarodowych	182	339
I. Teoria równowagi sił	182	339
II. Wpływ myśli Hobbesa	183	340
III. Myśl Monteskiusza	183	341
IV. Projekt wiecznego pokoju Kanta	184	342
V. Rozwój prawa międzynarodowego	184	343
1. Hugo Grocjusz	184	343
2. Następcy Grocjusza	184	344
Rozdział VI: Kierunki rozwoju myśli politycznej w XIX i XX wieku	187	345
§ 65. Uwagi wstępne	187	345
§ 66. Etapy rozwoju nowoczesnej myśli politycznej	188	347
§ 67. Powstanie i rozwój myśli socjalistycznej	192	356
I. Prehistoria myśli socjalistycznej	193	356
1. Utopie społeczne	193	356
2. Gracchus Babeuf	193	357
II. Socjalizm utopijny	194	358
1. Kierunek industrialny – Saint-Simon	194	358
2. Kierunek kolektywistyczny – Owen i Fourier	195	362
3. Socjalizm utopijny a początki spółdzielczości	195	364
III. Początki anarchizmu	196	365
1. Charakterystyka	196	365
2. Pierre Joseph Proudhon	196	366
IV. Kształtowanie się marksizmu	196	367
1. Sylwetki twórców	196	367
2. „Manifest komunistyczny”	197	370
3. Charakterystyka kierunku	197	371
V. Myśl socjalistyczna w opozycji do marksizmu	198	372

1. Anarchizm Michała Bakunina	198	372
2. „Socjalizm państwowy” i „socjalizm z katedry”	199	373
3. Rewizjonizm	199	375
4. Socjaldemokracja w znaczeniu dzisiejszym	200	376
5. Syndykalizm	200	377
6. Kooperatywizm	200	379
VI. Myśl polityczna W. I. Lenina	201	380
1. Sylwetka	201	380
2. Nowe elementy teorii	201	381
3. Teoria i pragmatyzm	202	383
VII. Marksizm-leninizm	202	384
1. Sylwetka J. W. Stalina	202	384
2. Podstawy teorii stalinizmu	203	385
3. Stalinizm a doktryna „demokracji ludowej”	203	386
VIII. Podstawowe kierunki przemian marksizmu postalinowskiego	204	387
1. Próby destalinizacji oficjalnego marksizmu	204	387
2. Jugosłowiański „socjalizm samorządowy”	204	389
3. Eurokomunizm	205	390
4. Próby reform lat osiemdziesiątych – „pieriestrojka”	205	391
5. Przejęcie programów socjaldemokracji	206	391
§ 68. Rozwój nowoczesnej myśli liberalnej	206	392
1. Przemiany demokratyczne a liberalizm	206	392
II. Liberalizm sceptyczny Alexisa de Tocqueville	207	394
1. Sylwetka myśliciela	207	394
2. Nieuchronność demokracji i społeczeństwa masowego	207	395
3. Decentralizacja	208	397
III. Liberalizm demokratyczny J. S. Milla	208	398
1. Sylwetka myśliciela	208	398
2. Liberalizm J. S. Milla	209	400
3. Demokracja	209	401
IV. Liberalizm drugiej połowy XIX i początków XX wieku	210	403
V. Darwinizm społeczny Herberta Spencera i liberalizm konserwatywny	211	405
1. Sylwetka myśliciela	211	405
2. Zasadnicza opozycja wobec interwencjonizmu państwowego	211	405
3. Oddziaływanie myśli Spencera	211	407
VI. Liberalizm a doktryna „państwa dobrobytu”	212	408
1. „Państwo dobrobytu” a reformizm	212	408
2. Podstawy teoretyczne – myśl J. M. Keynesa	212	409
3. Losy doktryny	213	409
VII. Liberalizm socjalny	213	410
§ 69. Społeczne nauczanie Kościoła rzymsko-katolickiego	214	211
I. Szczególne cechy kierunku	214	411
II. Punkt wyjścia – encykliki Leona XIII	215	413
1. <i>Rerum novarum</i>	215	413
2. <i>Graves de communi</i> i demokracja chrześcijańska	216	415
III. Rozwój – <i>Quadragesimo anno</i> Piusa XI	216	416
IV. <i>Aggiornamento</i> – encykliki Jana XXIII	216	417

V. Encykliki Pawła VI i Jana Pawła II	217	418
§ 70. „Państwo prawne” – „państwo prawne i społeczne”	218	419
I. Początki konstrukcji „państwa prawnego”	218	419
II. Elementy konstrukcji „państwa prawnego”	219	420
1. Konstytucjonalizm i samorząd terytorialny	219	420
2. Sądowa kontrola decyzji administracji	219	421
III. „Państwo prawne i społeczne” Lorenza von Steina	219	422
IV. Dalsze dzieje konstrukcji „państwa prawnego”	220	423
V. „Socjalne państwo prawne” i „społeczna gospodarka rynkowa”	220	424
§ 71. Rasizm, nacjonalizm, autorytaryzm, faszyzm	221	425
I. Prądy antyliberalne i antydemokratyczne	221	426
II. Rasizm	222	426
1. Rasizm kulturowy	222	426
2. Rasizm biologiczny	223	429
III. Nacjonalizm	223	431
1. Różne pojęcia narodu	223	431
2. Narodowa demokracja i nacjonalizm antydemokratyczny	224	432
3. Nacjonalizm a inne kierunki myśli politycznej	224	433
IV. Faszyzm	224	434
V. Autorytaryzm	225	435
Rozdział VII: Kierunki rozwoju myśli prawnej w XIX i XX wieku	227	436
§ 72. Uwagi wstępne	227	436
§ 73. Kierunki historycyistyczne	228	439
I. Kodyfikacje pod wpływem szkoły historycznej	228	439
II. Historyzm Ottona von Gierkego	229	442
III. Historyzm H. J. S. Maine’a	230	443
IV. Antropologia społeczna – Bronisław Malinowski	230	444
V. Historyzm faszyzmu i marksizmu	231	445
§ 74. Pozytywizm prawniczy w XIX i XX wieku	231	447
I. Pozytywizm filozoficzny	231	447
II. Cechy pozytywizmu prawniczego	232	449
1. Źródła	232	449
2. Praktycyzm	232	449
3. Metoda formalno-dogmatyczna	233	450
III. Od pozytywizmu do „jurysprudencji interesów” – Rudolf von Ihering	233	452
IV. Pozytywizm z wątkami psychologizmu – Georg Jellinek	234	454
V. Pozytywizm z wątkami historyzmu – Adhemar Esmein	234	455
VI. Znaczenie pozytywizmu prawniczego	235	455
§ 75. Normatywizm	235	455
I. Sylwetka Hansa Kelsena	235	456
II. „Czysta nauka prawa”	236	457
1. Ograniczenie do sfery powinności	236	457
2. Stosunek do pozytywizmu	236	457
3. Prawo jako dynamiczny system norm	237	458
4. Państwo jako porządek prawny	237	460

§ 76. Kierunki socjologiczne	238	461
I. Różne pojęcia socjologizmu	238	461
II. „Socjologizm” Emila Durkheima	239	463
III. Solidaryzm Leona Duguity	239	465
IV. Socjologizm w innych kierunkach myśli	240	468
V. Nurt socjologiczny w nauce prawa karnego	240	469
VI. Funkcjonalizm amerykański	241	471
1. Podstawy	241	471
2. Poglądy O. W. Holmesa	242	473
3. Idealizm prawniczy – inżynieria społeczna	242	474
4. Realizm prawniczy	243	477
5. Znaczenie	243	477
§ 77. Psychologizm	244	477
I. Sylwetka Leona Petrażyckiego	244	478
II. Emocje moralne i prawne	244	479
III. Podziały prawa	245	481
IV. Psychologiczna teoria państwa	246	483
V. Psychologizm a liberalizm	246	483
§ 78. Marksistowska koncepcja prawa	246	484
I. Stan marksistowskiej teorii prawa przed rewolucją w Rosji	247	485
II. Kształtowanie się teorii prawa w Rosji radzieckiej i ZSRR	247	487
1. Selektywne stosowanie dawnego prawa	247	487
2. „Złamanie” dawnego prawa – „socjalistyczna świadomość prawną”	248	488
3. Poglądy M. A. Reisnera	248	489
4. Stosunek działaczy bolszewickich do prawa	249	490
5. Znaczenie kodyfikacji prawa radzieckiego	249	490
6. Prawo jako forma stosunków wymiany towarowej a dogmat obumierania prawa	225	491
III. Stalinowska teoria prawa	251	493
IV. Teoria postalinowska	252	495
§ 79. Współczesne teorie prawa natury	252	496
I. Odrodzenie prawa natury – prawo natury o zmiennej treści	252	496
II. Drugie odrodzenie prawa natury	253	500
1. Dynamiczne teorie prawa natury	253	500
2. Teoria „ustawowego bezprawia” Gustawa Radbrucha	253	501
3. Prawo natury formalne i materialne – teoria L. L. Fullera	254	504
III. Trzecie odrodzenie teorii prawa natury?	255	506
IV. Odrodzenie prawa natury a jego „pozytywizacja” poprzez prawo międzynarodowe	255	506
Rozdział VIII: Podstawowe kierunki rozwoju koncepcji stosunków międzynarodowych w XIX i XX wieku	257	506
§ 80. Uwagi wstępne	257	506
§ 81. Podstawowe kwestie i koncepcje stosunków międzynarodowych w dobie współczesnej	258	507
§ 82. Rozwój prawa międzynarodowego a prawo natury	261	517

Indeks osobowy	265
Indeks rzeczowy	271